Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SORØEGNENS ANDELSSVINESLAGTERI

GENNEM

50 ÅR

SORØEGNENS ANDELSSVINESLAGTERI GENNEM 50 ÅR

SORØEGNENS ANDELSSVINESLAGTERI

GENNEM

50 ÅR

1909 ★ 28. JUNI ★ 1959

Tryk:

A-S SORØ AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI
SLAGELSE

*

Fotografiske optagelser:

HOLGER BLYTSGAARD

*

Klicheer:

A-S SORØ AMTSTIDENDES KLICHÉANSTALT
SLAGELSE

*

50 ÅR ER GÅET, siden Sorøegnen fik sit svineslagteri, et tidsafsnit, der har bragt mange rige og fremgangsrige år for landbruget, men som også skarpt aftegner de store vanskeligheder dansk landbrug har været ude for gennem alvorlige kriseperioder.

Helt fra Sagatiden har grisen været omtalt som et dyr af betydning. Fra den nordiske gudelære har man Valhalla, hvor der dagligt var gilde, man spiste flæsk og drak mjød til. Flæsket skar de nordiske guder af galten Særimner, der havde den usædvanlige egenskab, at man kunne skære så meget, man ville af dens skinker og flæskeside, uden at galten tog skade deraf. Til næste dag var flæsket vokset ud igen, så man atter kunne skære flæsk af Særimner. Som man tillagde Særimner betydning for de nordiske guders liv i Valhalla, således kan man vist sige, at uden svineholdet ville den stærke udvikling af det moderne danske landbrug antagelig have været utænkelig.

I de ældste tider fandtes vildsvinet i de mange store skove, der dengang dækkede Danmark. Og tidligt fandt man i svinet et dyr, der på udmærket måde kunne indgå i menneskets ernæring – i de kolde nordiske egne trængte menneskene til en forholdsvis koncentreret fedtrig føde, og derfor kom svineholdet til at spille en stor rolle for det danske folk. Da svinet blev taget med som husdyr, skete der gennem tiden en kultivering af racen, der skulle blive til vore dages fine baconsvin.

Landbrugskrisen op gennem 1880'erne dannede grundlag for den store kursændring dansk landbrug foretog i halvfemserne, hvor-

igennem det med vilje til selvhævdelse ud af trange år skabte dåd, der reddede fra armod, og som skabte den beundringsværdige og voldsomme udvikling og fremdrift, der gav dansk landbrug en førende stilling verden over. Den inderste årsag til den kæmpemæssige udvikling på det landøkonomiske område må ses i lyset af en rig menneskelig udvikling skabt af den danske folkehøjskole og gennem den teoretisk landbrugsfaglige uddannelse, hvorigennem de danske landbrugsskoler også var med til at skabe foregangsmændene, der besjælet af ånd, viden og vilje, var i stand til at vække til arbejdsomhed, dygtiggørelse og sammenhold.

Fra hjemmeslagtning til de første andelsslagterier.

Indtil midten af det 19. århundrede blev så godt som alle svin hjemmeslagtede, og hjemmemarkedet aftog praktisk talt hele produktionen. Et vendepunkt indtrådte, da produktionen steg så stærkt, at man begyndte at interessere sig for eksport af svinene – det var fortrinsvis til Tyskland, senere til England, og eksporten formidledes gennem handelsmænd.

Det første andelsmejeri oprettedes i 1882, og da mælkeproduktionen ved mejeriernes oprettelse tog fart, fik man brug for et større svinehold til udnyttelse af skummetmælk, kærnemælk og valle. Planerne om oprettelse af andelsslagterier trængte sig snart på. I 1887 oprettedes det første i Horsens, og flere fulgte hurtigt efter. Ved århundredskiftet var der 26 andelsslagterier. I 1909 kom som nr. 33 Sorøegnens Andelssvineslagteri. Omkring 1928 var der ialt 50, men i årene umiddelbart efter 1928 og 1929, hvor slagtningerne var stærkt stigende, byggedes der ikke mindre end 11 nye andelssvineslagterier. Siden begyndelsen af 30'erne er der ikke bygget nye, og der er i dag 62 andelssvineslagterier.

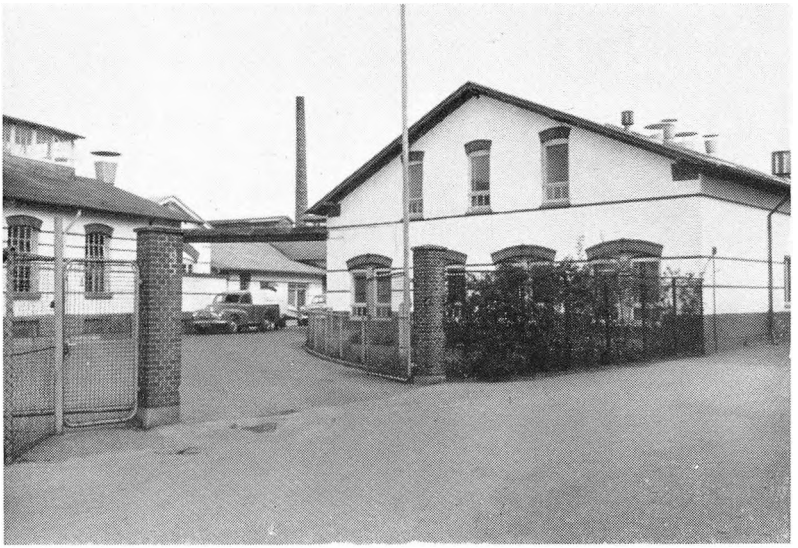

Indkørselen til slagteriet

Kontoret

SORØEGNENS ANDELSSVINESLAGTERI

Ved århundredskiftet gik der en rejsning hen over Sorøegnen præget af foretagsomhed og viljen til at styre egne sager. Sorøegnens landboforening og Sorøkredsens Husmandsforening blev stiftet, og tanken om et slagteri kom frem, en tanke man ikke i naboegnene – hvortil Sorøegnens landmænd havde været knyttet gennem såvel landboforeninger som slagterier – så helt velvillig på. Men der var stærk stemning for at få oprettet et slagteri i Sorø, og alle betænkeligheder fra Ringsted- og Slagelseegnen om, at »et så lille slagteri ikke kunne stå sig i kappestriden«, er gennem de 50 år blevet grundigt tilbagevist. I dag er slagteriet bogført til een krone, og ved efterbetalingerne hævder Sorø slagteri sig blandt landets bedste.

Slagterisagen rejstes i november 1906. I begyndelsen af 1907 holdtes en række sognemøder – og i løbet af nogle dage tegnede Sorø bys borgere en garantikapital på 36.500 kr. Sjælen i hele det forberedende arbejde var dyrlæge J. S. Nielsen, som utrætteligt arbejdede for at få slagteriets sag gennemført.

Ved et møde den 7. marts 1907 nedsattes et udvalg til at udarbejde love, det fik følgende sammensætning: sognefoged P. Larsen, Kirkerup, propr. Olsen, Engelsborg, gdr. Rs. Andersen, Vindstrup, sognefoged N. P. Rasmussen, Devitsrød, gdr. J. N. Jensen, Vedde, gdr. Nielsen, Bjernede, parcl. Hans Jensen, Brandsmark, dyrlæge Nielsen og kbmd. P. F. Hansen, begge Sorø.

Den 3. april 1907 holdtes på hotel »Klubben« den første generalforsamling, som trods forårstravlheden havde samlet omtrent

halvdelen af de indtegnede 700 andelshavere. Her vedtoges det enstemmigt at oprette slagteriet på grundlag af det tegnede antal svin, 10.000, og under forudsætning af, at der gratis blev stillet byggegrund til rådighed, og at byens borgere ydede en garanti på 38.000 kr.

Lidt vanskeligheder i starten.

Sorø byråd vedtog at købe grund ved Absalonsgade for at lægge slagteriet mellem Absalonsgade og Imprægneringsanstalten. Slagterisagen kom til at trække i langdrag, fordi man ikke kunne få svar fra Akademiet angående jordkøbet. Distriktslægen, dr. Kaarsberg, frarådede at lægge slagteriet i Absalonsgade, da han anså det »for en ulykke for den offentlige institution, hvis tjener jeg er«. Senere blandede ministeriet sig i sagen, og justitsministeriets lægekyndige konsulent udtalte, at et slagteri på denne plads ville være til ubodelig skade for amtssygehuset. Grundspørgsmålet optog sindene stærkt. Først i april 1908 bøjede ministeriet sig, og kultusministeriet fremsendte udkast til købekontrakt på jordstykket. Der var den bestemmelse, at der skulle etableres et renseanlæg i »Flommen« – det blev først til virkelighed i 1933, hvorimod der lige fra slagteriets begyndelse har været septictank her.

I mellemtiden var der den 13. juli 1907 holdt stiftende generalforsamling, hvor det blev besluttet, at bestyrelsen skulle bestå af 7 medlemmer, 1 valgt af garanterne i Sorø by, de øvrige 6 mellem andelshaverne kredsvis. Bestyrelsesvalgene fandt sted på en generalforsamling 12. december, hvor propr. Jørgensen, Bromme mølle, valgtes som slagteriets første formand.

I august 1908 blev afsat den tønde land, der skulle bruges som byggegrund, og ingeniør Wendelbo-Madsen udarbejdede tegninger til et slagteri – beregnet til en normal slagtning af 15.000 svin. Der blev udskrevet licitation, og den 20. november åbnedes tilbudene. Selve byggearbejdet blev overdraget til Sorø-håndværkere, der var de billigste med en samlet byggesum på 54.605 kr., ca. 10.000 kr.

mindre end overslaget. Det oplystes, at hele slagteriet med maskiner o. s. v. ville komme til at koste 110.000 kr.

Mandag den 28. juni 1909 hejstes kransen på slagteriet – og denne dag anses indenfor slagteriets ledelse for den egentlige jubilæumsdag. Man holdt 25 års jubilæum den 28. juni. At man fejrer 50 års jubilæum den 27. juni skyldes kun, at den 28. juni i 1959 er en søndag.

Den 30. oktober blev slagteriet overleveret til bestyrelsen, den 24. november foretoges prøveslagtning, og den 25. november 1909 havde man den første ordinære slagtedag, hvor 59 svin måtte lade livet. Sorøegnens Andelssvineslagteri var dermed en kendsgerning – de årelange anstrengelser havde båret frugt.

Et par bevægede generalforsamlinger.

Igennem de 50 år har der været et godt sammenhold om Sorøegnens Andelssvineslagteri, hvis trivsel og gode udvikling har ligget alle på sinde, og dette i forbindelse med en god og besindig ledelse har gjort, at generalforsamlingerne – selvom der naturligvis kunne være enkelte sager, der kunne få meningerne til at brydes – altid er forløbet roligt og værdigt – dog danner to generalforsamlinger undtagelser.

Generalforsamlingen i 1912 blev den mest stormende af alle de generalforsamlinger, der har været holdt indenfor slagteriet.

Den 25. juni 1909 havde man antaget Chr. Christensen som direktør. Han kom med udmærkede anbefalinger, men det viste sig, at anbefalingerne alene ikke kunne gøre det. Forud for generalforsamlingen den 24. februar 1912 blev det bestyrelsen klart, at oplysningerne i slagteriets regnskab, afregning, priser og udgifter ikke var korrekte, og man besluttede derfor at afskedige direktøren fra 1. marts. Mens formanden var i Sorø, sendte direktøren til hans hjem meddelelse om, at han opsagde sin stilling fra 1. juni. Denne sag skabte uro i luften på generalforsamlingen, og efter regnskabs-

aflæggelsen førtes der en lang og bevæget drøftelse om slagteriets forhold. Det blev foreslået, at generalforsamlingen ikke skulle godkende regnskabet, og forslaget vandt sangbund i forsamlingen. Men da det blev klart, at godkendtes regnskabet ikke, så ville der ikke foreløbig blive udbetalt noget overskud, blev andelshaverne betænkelige, og bestyrelsen fik godkendt regnskabet med 146 st. mod 66. Den bevægede generalforsamling endte med, at bestyrelsen genvalgtes.

Generalforsamlingen 11. februar 1928 blev – efter hvad forhandlingsprotokollen beretter – den mest livlige og langvarige i slagteriets historie og varede 4 timer. Generalforsamlingen var ligesom det forløbne år præget af nedadgående flæskepriser. På denne baggrund drejede den langvarige drøftelse sig om mange forskellige ting; lønspørgsmål, bl. a. formandens løn, revisorernes løn og andre udgiftsposter på regnskabet. Formandsvalget gav også anledning til en meget livlig forhandling. Foruden formanden, gdr. J. Chr. Larsen, Fjenneslevmagle, foresloges sognefoged P. Christiansen, Pedersborg, og selv om denne absolut frabad sig valg som formand, blev der dog afstemning mellem dem. J. Chr. Larsen genvalgtes med 468 st., mens P. Christiansen fik 344.

Da slagteriet brændte.

Natten mellem den 3. og 4. januar 1928 vågnede slagteridirektørens husassistent ved, at der trængte røg ind i hendes værelse, som lå i den østre ende af forhuset. Hun alarmerede direktør Jensen, og denne tilkaldte Sorø brandvæsen og motorsprøjten fra Ringsted. Sorø brandvæsen mødte med brandsprøjte og slangemateriel, da man først ville se, om der blev brug for motorsprøjten, som byen var fælles med Akademiet om, og som henstod i dettes sprøjtehus. Her blev den også stående. Ringsted motorsprøjte alene bekæmpede ilden. Værst gik det ud over mellembygningen, hvor der fandtes kontorer, dyrlægekontrol m. v. Svalegangen hang fuld

af svin, og her trængte røgen ind. Skaden på bygninger beløb sig til 26.766 kr. Lageret havde en værdi af 147.617 kr., og skaden blev vurderet til 65.617 kr. Skaden på inventar udgjorde 18.962 kr. Dir. Jensen fik afsat det beskadigede flæsk i England, og dette var medvirkende til, at slagteriet ikke led tab på branden.

Støtte til det kulturelle arbejde i Sydslesvig.

I 1919 vedtog slagteriets generalforsamling – under stor begejstring – at yde 5.000 kr. til sønderjyderne. Det var en håndsrækning, et varmt håndslag efter den 1. verdenskrig.

Efter den 2. verdenskrig vandt et forslag om frivilligt at yde 25 øre pr. gris til det kulturelle arbejde i Sydslesvig stor tilslutning. Ialt er det blevet til 94.506,75 kr., der i de sidste 10 år er anvendt til det smukke formål og fordelt til skolesagen, krigsinvalider, konsulentvirksomheden og feriebørnsrejser til Sorø amt.

Bedøvning af svin.

Det har altid været et problem og tillige et naturligt ønske at finde frem til en aflivning af svinene på den mest smertefri måde og samtidig en metode, der ikke forringer varernes kvalitet og holdbarhed.

Da justitsministeriet fik vedtaget et lovforslag, der gik ud på, at svinene skulle bedøves fra 1. juli 1954, skabte det ingen problemer for Sorø slagteri. Her på slagteriet havde man allerede gennem mange år anvendt bedøvning med elektricitet – og uden uheldige bivirkninger. En del slagterier ankede over, at bedøvningen medførte blodudtrædninger i kødet hos svinene, og de opnåede, at der blev givet dispensation fra loven til 1. april 1956. Bedøvelsesmetoden skabte meget røre i slagterikredse, men i Sorø, hvor erfaringen og håndelaget var til stede, anvender man fremdeles den elektriske bedøvning og med fordel.

KREATURSLAGTNING OG KVÆGEKSPORT

Allerede på slagteriets generalforsamling i 1915 rejstes spørgsmålet om at optage en virksomhed med kreaturslagtning på slagteriet, men det blev kun til drøftelse, og lige sådan på generalforsamlingen i 1916. Sagen var imidlertid rejst, og vakte så stor interesse, at bestyrelsen besluttede sig til at gennemføre den. I løbet af 1917 kom kreaturslagtningen i gang, og den blev hurtigt af et sådant omfang, at man et par år efter måtte udvide lokalerne til kreaturslagtning. Senere er der fulgt flere udvidelser og nybygninger efter. I 1948–49 byggede man nyt kreaturslagteri og hudesalteri, og helt nyt er det store kreaturkølerum.

Efter at slagteriet i 1955 havde antaget slagtermester Milton Mortensen som disponent til at varetage slagteriets indkøb af såvel levende kreaturer som en del kreaturer i slagtet tilstand, er der på dette område skabt en stor og lønnende virksomhed. De af andelshaverne leverede kreaturer afregnes med alt, hvad dyrene kan udbringes i. Af kreaturerne bliver en væsentlig del sendt til eksport og resten solgt til hjemmemarkedet eller afpillet til konservesfabrikerne. Kreaturslagtningerne har navnlig i de senere år været af betydeligt omfang og har været medvirkende til at skabe slagteriets smukke økonomiske resultater.

AVLSSPØRGSMÅL OG FLÆSKEPRISER

Under og efter krigen 1914–18 var kravene til eksportflæskets kvalitet næsten helt faldet bort. Der var så knapt med fødevarer, og ikke mindst med flæsk både herhjemme og i England, at man tog dette med kyshånd, bare der var noget at få. Både tilskæringen og den smagsmæssige kvalitet var derfor sunket helt ned på et lavmål. Men efterhånden som konkurrencen på verdensmarkedet blev hårdere og hårdere, var det krævende nødvendigt for os at skabe en fordel i konkurrencen ved at kunne levere en bedre vare end vore konkurrenter. En konsekvens heraf var ansættelse af baconinspektører, der var ansat under landbrugsministeriet, og som ved udtagning af prøver ved eksporthavne og ved besøg på slagterierne kontrollerede, at flæsket behandledes efter de fastsatte regler. Ved besøg på slagterierne kontrollerede inspektøren tillige, at svinene indvejedes korrekt, således at andelshaveren fik afregnet den rigtige vægt.

Ved fødevarer kan den tekniske behandling ikke klare det hele – for flæskets vedkommende må kroplængden, fedtets og kødets fordeling og ikke mindst flæskets smag være i orden. Der er altså tale om både et racespørgsmål og et fodringsspørgsmål, foruden slagteriets behandling af de leverede svin.

Avlscentrene og udstationering af orner.

Med hensyn til den racemæssige forbedring er der gennem årene gjort et enormt arbejde gennem de statsanerkendte svineavlscentre,

og her må man ikke glemme den nære forbindelse mellem andelsslagterier og svineavlscentre. Det var den moderne svineavls fader, statskonsulent P. A. Mørkeberg, hvis betydning for svineavlen og i det hele for dansk landbrug aldrig kan vurderes for højt, der lagde planen for oprettelse og ledelse af svineavlscentrer. Landboforeningerne organiserede arbejdet, men magtede ikke de økonomiske problemer, hvorfor andelsslagterierne måtte træde til. På Sorø slagteris generalforsamling 1924 vedtoges det i samarbejde med landboforening og husmandsforening at oprette lokale avlscentre for at forbedre svineavlen på Sorøegnen. Den kendsgerning, at der nu i avlen næsten udelukkende benyttes orner fra disse centre, har betydet en stor landvinding for dansk svineproduktion. Det er også værd at huske, at Sorø slagteri gennem årene har udstationeret mange orner i oplandet, og på den måde er der fra slagteriets side ydet et stort og betydningsfuldt arbejde for svineavlen.

Forsøgsstationernes betydning.

I denne sammenhæng må man ikke glemme forsøgsstationerne for svineavl til kontrol af afkom fra avlscentrene. Forsøgsstationen i Torped, fælles for Sorø- og Ringstedegnen, blev oprettet 17. april 1931 i samarbejde mellem såvel Sorø- og Ringstedegnens landboforeninger som Sorø- og Ringstedkredsens husmandsforeninger og andelsslagterierne i Sorø og Ringsted. Konsulent Harald Kristensen har dygtigt stået for forsøgsstationens ledelse i alle 28 år. Forsøgsstationen har gennem alle år haft god tilslutning, men navnlig i de senere år har den været så stor som ingen sinde tidligere. Der har været en rivende udvikling i avlsarbejdet på forsøgsstationen, hvor man stadig og målbevidst har arbejdet frem for at få den rigtige type – i dag er det jo kødfylden, der spiller så afgørende rolle. Det avlsarbejde, der kontrolleres på forsøgsstationen, er af allerstørste betydning – og jo flere andelshavere, der erkender værdien heraf, desto bedre er betingelserne for svineproduktionen.

I 1951 skabtes gennem samarbejde mellem landboforeningerne og husmandsforeningerne på Sorø- og Ringstedegnen samt andelsslagterierne i Sorø og Ringsted en ordning, hvorved husdyrbrugskonsulenterne ansattes som vejledere for svineavl og svinefodring. Der blev endvidere af Sorø slagteri sammen med Ringsted slagteri oprettet 7 ornecentraler.

Pattegrisesalget.

På generalforsamlingen 1924 vedtoges det, at der skulle antages en mand til at købe og sælge pattegrise, og da handelen med pattegrise faldt heldigt ud, vedtoges det fra 1. april 1925 at antage Hakon Jensen som opkøber. Senere kom der enkelte gange på generalforsamlinger forslag om at ophæve pattegrisesalget, men hver gang blev det forkastet. Der er heller ingen tvivl om, at den store omsætning, slagteriet har haft i sit pattegrisesalg, gennem årene har været af stor betydning. I de senere år – efter Hakon Jensens død – har opkøber Svend Nielsen, Døjringe, forestået pattegrisesalget.

KRISEPERIODER

Den første verdenskrig 1914–18 kom naturligt til at sætte spor på mange områder, også for Sorø andelssvineslagteri. Som det tidligere er nævnt, kunne man i denne periode komme af med alt det flæsk, man kunne producere. 1916 blev da også af formanden betegnet som et rekordår. Noteringen var til at begynde med 152, ved årets slutning var den steget til 184. Den store efterspørgsel, som krigen skabte, medførte, at der ingen forskel var på priserne i de forskellige klasser. 1917 blev i endnu højere grad præget af krigstiden. Der havde på grund af blokade været standsning i udførslen, og da transporten atter genoptoges, kunne det vare 4–5 uger, før varerne nåede frem til de engelske havne, og udgifterne til fragt og krigsforsikring var store. I oktober og november havde slagterierne påbud om, at de skulle nedsalte 33 pct. af det bedste flæsk til kommunerne. Dette var en følge af, at det kneb med at skaffe foder til svinene, hvorfor produktionen af disse også gik ned. Ja, en del af arbejderne ved slagteriet fik deres afsked, fordi der ikke var leveret så mange svin.

1918 – hvor man kunne glæde sig over krigens ophør – var i høj grad præget af krigen. Alle tilførsler af foderstoffer var ophørt, og da der tillige i 1917 og 1918 havde været en lille høst, var svinebesætningerne blevet reduceret til næsten intet. Sorø slagteri havde i 1918 kun fået leveret 1.889 svin mod 21.521 i 1917. Trods det lille antal svin nåede slagteriets overskud for 1918 den fantastiske sum af 94.679 kr. Dette overskud var dog ikke tjent på de få svin, men skyldtes tilbagebetalt krigsforsikring og lign. Man var klar over ikke at kunne udbetale det store overskud til andelshaverne,

hvoraf en stor part ikke havde sendt svin til slagteriet, og derfor hensatte man 65.000 kr. til en bygge- og reservefond.

Så gik det atter fremad med produktionen. 1920 var præget af eftervirkningerne af krigen. Noteringen var begyndt med 320 øre og gik op til 430 øre. Den høje flæskepris skyldtes den høje sterlingkurs. På generalforsamlingen i 1924 betegnede formanden 1923 som et rekordår. Der var modtaget 35.279 svin mod 24.145 året forud.

Højkonjunkturen afløstes af nedgangsperiode.

Krigstiden havde skabt en kunstigt oppustet højkonjunktur, men i 1921 satte en kraftig nedgangsperiode ind. Priserne faldt på alle områder, og der skete sammenbrud indenfor forretningsverdenen. Kronekursen, som havde stået i pari 1919, var nu i stadig nedgang. Den lave kronekurs gav flere penge hjem til de eksporterende erhverv, men forholdene skabte utryghed i det danske samfund. Fra regeringsmagtens side søgte man at standse den faldende kronekurs. I 1925 blev der på rigsdagen vedtaget en lov, efter hvis bestemmelser kronen atter, men langsomt, skulle bringes i pari. Loven satte imidlertid spekulationen i gang, og inden 1925 var til ende, havde den internationale pengeværdi bragt den danske krone i pari. Den voldsomme kronestigning ramte landbruget hårdt og medførte bl. a. mindre produktion af slagterisvin. Der var i de dage landmænd, for hvem det kunne knibe at have penge til indkøb af smågrise, der skulle sættes ind i stedet for leverede slagterisvin. I Sorø var det en fordel, at slagteriet allerede i 1924 havde gennemført sin ordning vedrørende handel med pattegrise, idet man herigennem havde fået en tiltrængt finansieringsordning.

Svinefabrikerne.

Kronestignings-krisen blev overvundet, og landbruget arbejdede sig langsomt frem, således at det i 1929 atter havde nået ligevægt i

omsætningen. Medvirkende hertil var, at flæskeprisen holdt sig i et forholdsvis højt leje på verdensmarkedet. Dansk landbrug har altid haft et vågent øje for at udnytte chancen, og her stod man også rede dertil. Der skete en udvidelse af flæskeproduktionen, hvilket kun var et gode – men så opstod også »svinefabrikerne«. Man indrettede svinestalde i flere etager, tog lader ind til anvendelse for svin, ja, opførte træbarakker til »svinefabriker«, men det var mest af folk, som ikke havde noget egentligt tilhørsforhold til landbruget. Man var på vej over i den anden vejgrøft, og virkningen udeblev ikke.

1932 kulminerede svineslagtningerne. Flæskepriserne var nu gået så langt ned, at en fortsættelse med de store slagtninger ville betyde ruin for den danske landmand.

Ved opdrætning af svin i tusindvis blev det engelske marked overfyldt. Danmark blev sin egen konkurrent med den virkning, at prisen gik ned under fremstillingsomkostningerne. Det var ikke alene svineprisen, det var galt med, men også kreaturprisen. En udsætterko kunne kun indbringe ca. 30 kr., eller ca. hudens værdi. Smørret var en tid nede på 1,20 kr. pr. kg. Et slagterisvin kunne knap nok bringe 40 kr. hjem fra slagteriet. Man sagde, landmanden måtte binde en 10 kr.-seddel i halen på hver gris. På generalforsamlingen i februar 1932 oplyste formanden, at i de 22 år, slagteriet havde bestået, havde man ikke været nede på så lav en gennemsnitspris, godt 79 øre mod 123 øre året forud.

Svinekortene.

Da svineproduktionen gik helt over gevind og priserne i England langt ned, reagerede de engelske landmænd og forlangte beskyttelse for deres flæskeproduktion. Dette medførte, at England i 1932 foretog restriktioner i importen af bacon, således at de lande, der hidtil havde sendt flæsk til England, nu fik tildelt en bestemt kvota. Det blev derefter nødvendigt herhjemme at indføre regu-

lering af slagtningerne ved udstedelse af svinekort, således at hver landmand kun måtte levere et nærmere bestemt antal svin. Reguleringen trådte i kraft den 22. april 1933. Fra den dag fik producenterne tildelt et antal kort for en 2 måneders periode, svarende

til det antal svin, ejendommen måtte levere til den fastsatte højestepris, englandsprisen, mens de øvrige svin betaltes med en lavere pris beregnet efter afsætningsmulighederne på de secundære markeder. En tid var det sådan, at det egentlig var svinekortene, der repræsenterede den virkelige værdi, hvorfor det ikke kunne undgås, at der fandt en del handel sted med svinekortene.

Reguleringen viste sig at have sin gode og tilsigtede virkning.

Slagtningerne gik ned år for år, „svinefabrikerne" forsvandt, og det blev det egentlige landbrug, der på et økonomisk sundt grundlag kunne fortsætte svineproduktionen.

Den 2. verdenskrigs virkninger.

Efter en kortvarig periode med ret stabile forhold og nogenlunde produktionsvilkår begyndte udviklingen i Tyskland at kaste sin skygge over de fremtidige udsigter – og så kom den 2. verdenskrig, hvis virkninger snart skulle blive mærkbare.

Den første virkning gav sig udtryk i manglende likviditet. Slagterierne manglede kontante midler til at kunne afregne de leverede svin. Den 9. april havde slagterierne skibe undervejs til England med bacon, og disse blev af englænderne beslaglagt som krigskontrabande som følge af Danmarks besættelse af en fjendtlig magt. Værdien af de danske tilgodehavender i England for bacon androg 19 mill. kr. Da disse penge ikke kunne tages hjem, måtte slagterierne lukke for modtagelse af svin i en uge, og i den tid lykkedes det gennem Nationalbanken at opnå en kredit, så slagterierne atter kunne komme i gang. Lånet blev tilbagebetalt på den måde, at der for hver leveret gris blev fradraget 8 kr., indtil lånet var tilbagebetalt. De store lagre, der lå på slagterierne og i eksporthavnene, havde Tyskland brug for – men ikke mod kontanter, det var Nationalbanken, der betalte. Tyskerne skulle have kredit.

Det var ubegrænset, hvad der kunne sælges under besættelsen, men produktionsforholdene ændrede sig. Man var henvist alene til den hjemlige kornavl, der svingede år for år, og da blokaden spærrede for tilførsel af foderkorn, var det begrænset hvor mange svin, der kunne produceres. Slagtningernes antal faldt da også år for år, og i 1942 havde man de mindste slagtninger under besættelsen. Man kom dog ikke ned på så små tal som under første verdenskrig, og herigennem havde man et billede af den udvikling, der er sket indenfor dansk landbrug.

Virkningerne af besættelsen blev mere og mere følelige, og årene 1943, 1944 og 1945 skabte flere og flere problemer, bl. a. med at skaffe brændsel og angående transportforholdene.

Det var også et stort problem at få fordelt de forhåndenværende kvanta kød, flæsk og fedt. Slagterierne søgte at undgå rationering for at sikre hjemmemarkedet det mest mulige, således at eksporten ikke skulle tage en uforholdsmæssig stor part. Gennem en bestemmelse truffet af landbrugsministeriets baconudvalg lykkedes det at holde denne linie.

Heldigvis kom 4. maj 1945 som en befrielse – men det tog tid, inden forsyningssituationen kom i sin normale gænge. Der måtte rationeringer og restriktioner til – nu betød rationering en øget eksport og derved hjembringning af hårdt tiltrængt valuta og varer.

Langtidsaftalerne med England.

Man havde regnet med, at der ville ske en stigning i flæskeproduktionen efter besættelsens ophør, da eksporten til England atter kom i gang, men priserne var ikke tilfredsstillende, og derfor udeblev den forventede stigning.

I 1948 indledte man de såkaldte »Langtidsaftaler« med England, hvorefter Danmark i 4 år skulle have ret til at eksportere sin totale baconproduktion til England til fastsatte priser under hensyntagen til produktionsvilkårene. Fra dansk side forpligtede man sig til kun at afskibe til England 90 pct. af den totale eksport. Der har været stærkt delte meninger om disse »langtidsaftaler«, som kom til at strække sig over 8 år, idet man mente, at der i perioder kunne være skabt en merfortjeneste ved at eksportere større kvanta til 3. lands marked. Der er dog næppe tvivl om, at ordningen som helhed har været til stor gavn for svineproduktionen her i landet, og den har bragt en meget stor stigning i dansk svineproduktion siden aftalens ikrafttræden.

LANDBRUGETS AFSÆTNINGSRÅD

Igennem de seneste år har den økonomiske og den handelspolitiske udvikling skabt vanskeligheder for dansk landbrugseksport. Vanskelighederne på de udenlandske markeder mødes i form af restriktioner, told og anden modstand mod salg af vore varer. De handelspolitiske forhold har således hindret dansk landbrug i at finde rimelig afsætning for erhvervets produktion og i at få del i den velstandsstigning, der er sket i de forskellige lande, og som betinger for det enkelte land en større import af fødevarer. Samtidig er det danske landbrugs omkostninger vedblevet at stige. På denne baggrund skete der i løbet af 1958 en nydannelse indenfor landbrugserhvervet gennem oprettelse af »Landbrugets afsætningsråd«, hvis opgave det er at søge samordnet afsætningen af landbrugets frembringelser og at udnytte mulighederne i videst mulig udstrækning for at opnå den bedste økonomi på afsætningens område ved bl. a. fremskaffelse af markedsanalyser, tilrettelægning af udstillinger og reklame. Til at bestride udgifterne ved rådets arbejde, salgsforeningens tab på secundære markeder, udgifter til forskningsinstituttet, reklame m. m. blev der fra august 1958 hos slagterierne opkrævet 6 kr. pr. gris, der er stemplet af dyrlæge, fra februar 1959 blev udgiften nedsat til 4 kr. pr. gris. Til at begynde med blev pengene taget af slagteriernes efterbetalinger, men er senere reguleret over noteringen. Disse penge står på en særlig konto i slagteriernes fælleskontor og udgjorde ved nytår 18 mill. kr.

Det er for tidligt at dømme om betydningen af afsætningsrådets arbejde, det afhænger af, i hvilken grad det fra landbrugskredse

kan få tilslutning. Endnu må man se afsætningsrådets oprettelse som et svar på kravet om at tilpasse sig den tekniske udvikling på det handelsmæssige område.

Markedsplanerne trænger for Danmarks vedkommende snart til en afklaring af, hvor vi vil placere os. Eksporten af den store part af vor svineproduktion til England kan vi ikke undvære, men vi kan heller ikke i det lange løb tåle den forskelsbehandling, vi allerede på flere områder har fået at føle, når man indenfor »de seks« lægger mere og mere told på vore eksportvarer og samtidig nedsætter tolden for medlemslandene.

På disse områder håber man, at der snart må komme en afklaring til gavn for de eksporterende erhverv som for samfundet som helhed. Landbrugseksporten vil komme ud for uoverskuelige vanskeligheder, hvis sagen ikke snart klares.

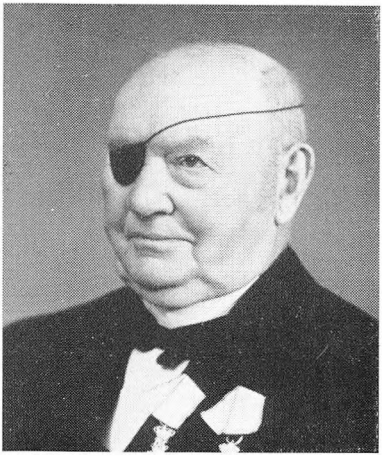

Øverst: Proprietær Jørgensen, Bromme mølle, og gdr. J. Chr. Larsen, Fjenneslevmagle
Ved siden: Gdr. Niels Hansen, Fuldby

SLAGTERIETS FORMÆND

Det er sikkert en sjældenhed, men også en lykke for Sorø slagteri, at det gennem de 50 år kun har haft 3 formænd, hver for sig betydelige mænd, der ved deres dygtighed og besindighed under alle og skiftende forhold kunne skabe en betydningsfuld fasthed i ledelsen. Gennem den store indsigt i slagteriforhold, som de erhvervede sig, har de været velegnede til at skabe samling om slagteriet og sammen med de vekslende bestyrelser arbejdet til gavn for det stadig stigende antal andelshavere. Antallet af andelshavere er vokset fra 700 i 1907 til nu 2.400.

1907–1911: Proprietær Jørgensen, Bromme mølle.
1911–1941: Gdr. J. Chr. Larsen, Fjenneslevmagle.
1941– : Gdr. Niels Hansen, Fuldby.

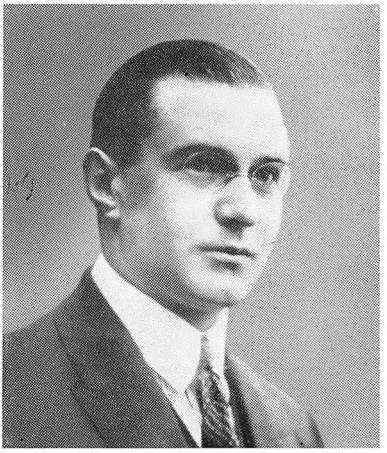

1. række: Emborg og J. Mehlsen
2. række: J. P. Jensen og Albert Hansen
3. række: Hans Poulsen

SLAGTERIETS DIREKTØRER

Efter direktør Chr. Christensens korte periode som direktør har Sorø slagteri haft 4 direktører, og som den 5. kommer den nuværende. De har alle på udmærket og dygtig måde gjort en indsats af stor værdi for slagteriet, værdsat af andelshaverne, hvilket har givet sig udtryk i rolige og stabile arbejdsforhold på slagteriet.

9. marts 1912 ansattes bogholder ved Løgstør andelsslagteri, Emborg, som direktør. Den 31. december 1916 overtog han pladsen som direktør for Esbjerg andelssvineslagteri.

1. januar 1917 tiltrådte bogholder ved andelssvineslagteriet i Skive. J. Mehlsen, direktørstillingen, som han varetog til 1. maj 1926, da han overtog stillingen som direktør på Slagelse andelssvineslagteri.

J. P. Jensen, der siden 1. november 1925 havde været bogholder ved Sorø slagteri, blev fra maj 1926 forfremmet til direktør og virkede til marts 1932, da han blev direktør for Frederikssund andelssvineslagteri.

Efter J. P. Jensen rykkede bogholder ved Køge slagteri, Albert Hansen, fra 17. marts 1932 ind i direktørstolen. Han døde pludseligt den 20. august 1953.

Hans efterfølger blev slagteriets nuværende direktør, Hans Poulsen, der var bogholder ved Slagelse andelssvineslagteri, og som tiltrådte direktørstillingen i Sorø 1. oktober 1953.

Dyrlæge Nielsen,
Soro

Overdyrlæge, stadsdyrlæge
Martin Sørensen

DYRLÆGER

Veterinærkontrollen ved slagterierne er af største betydning. Fra 1905 har dyrlægerne været ansat af staten, og i 1925 fik de ansvarshavende dyrlæger ved eksportslagterierne titel af overdyrlæge. Det er staten, der fastsætter hans løn og arbejdsvilkår. Dyrlægen står fuldstændig uafhængig af den virksomhed, han skal kontrollere. Han skal stå som statens garant for, at de varer, der eksporteres fra eksportslagterierne, ikke alene stammer fra sunde dyr, men at disse også har været underkastet en hygiejnisk og sundhedsmæssigt set forsvarlig behandling på slagteriet. Dyrlægens kontrol betyder ikke alene en sikring udad til, men kan også være af den allerstørste betydning for slagteriet og dets andelshavere.

Det har haft stor betydning for svineproducenterne, at man fandt frem til, at coryneprocesserne hos svinene var noget ganske uskadeligt. I dette arbejde har den nuværende overdyrlæge, stadsdyrlæge Martin Sørensen, været en af foregangsmændene. Betydningen af dette arbejde kan belyses derved, at Sorø slagteri i 1958 havde 2.207

stk. af disse svin, som nu kan lurmærkes og eksporteres, hvor de tidligere var blevet blåstemplede og tilbageholdt fra eksport.

Slagteriets første dyrlæge var dyrlæge Nielsen, Sorø, som fungerede fra 16. november 1909 til sin død 23. maj 1927.

Han efterfulgtes af den nuværende overdyrlæge, stadsdyrlæge Martin Sørensen.

REVISORERNE

På slagteriets generalforsamling i 1907 valgtes skovfoged Rosenørn, Bromme, og lærer Andersen, Alsted, som revisorer. Deres virketid blev til 1912. Efterdønningerne efter direktørens afsked gav nemlig på generalforsamlingen i 1912 så kraftigt udslag, at det vedtoges at afskaffe de lokale revisorer – og de er ikke genindført. Det skal dog siges, at spørgsmålet om lokale revisorer gentagne gange senere har været rejst på generalforsamlinger – det var i perioder, hvor de økonomiske forhold var trange for landbruget, og nogle mente, at der var penge at spare på dette område – men hver gang er forslag herom blevet forkastet med stort flertal.

Efter at de lokale revisorer var afskaffet, overtog Revisionsbanken i København slagteriets revision, efter denne tiltrådte i 1921 Revisions- og Forvaltningsinstituttet ved revisor Helmond, efter hvis død i 1939 den nuværende revisor, statsaut. revisor A. Langkilde Larsen, København, har fungeret.

BESTYRELSESMEDLEMMER GENNEM 50 ÅR

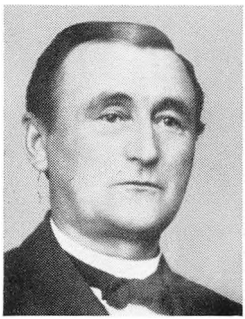

Sognefoged P. Jespersen,
Alsted

Folketingsm. Poul Christensen,
Ødemark

Gdr. Jens Jensen,
Borod

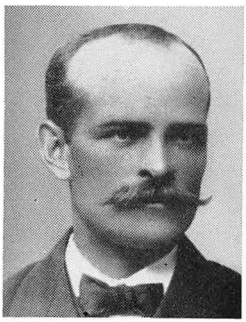

Gdr. Kr. Jørgensen,
Suserup

Gdr. Rs. Andersen,
Vindstrup

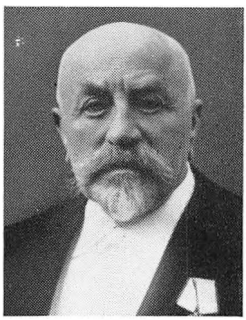

Dyrlæge Nielsen,
Soro

Kobmand P. F. Hansen,
Soro

Gdr. Anders Andersen,
Lynge Eskildstrup

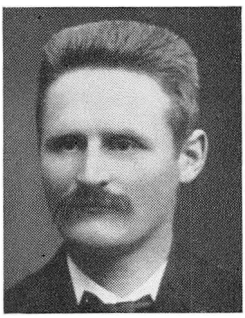

Gdr. J. Norhave
Saltofte

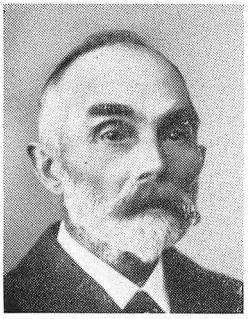

Bodker Niels Hansen,
Kr. Flinterup

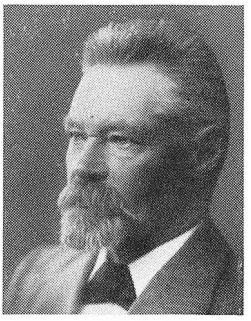

Sognefoged N. Jensen,
Munkebjergby

Sognefoged N. P. Rasmussen,
Devitsrod

Sognefoged Gunnar Larsen,
Lynge

Gdr. Lavrids Nielsen,
Pedersborg

Gdr. Hans Ludvig Petersen,
Engelstofte

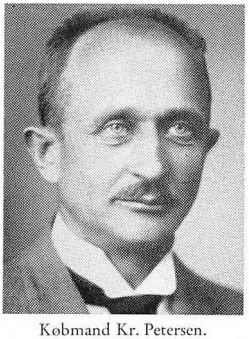

Købmand Kr. Petersen,
Sorø

Gdr. Søren Nielsen,
Pedersborg

Gdr. Hans Olsen,
Dojringe

Gdr. Niels Christensen,
Ødemark

Proprietær Johan Jensen,
Frederikskilde

Sognefoged Chr. Pedersen,
Tjustrup

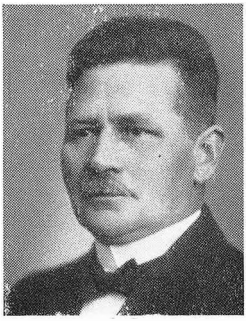

Sognefoged P. Christiansen,
Pedersborg

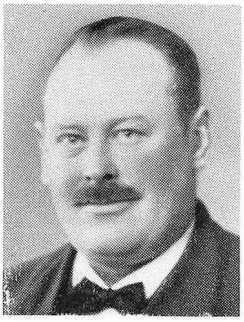

Sognefoged Anders Hansen,
Frenderup

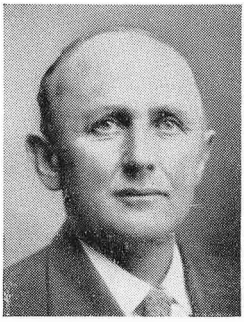

Gdr. Johs. Nielsen,
Næsby ved åen

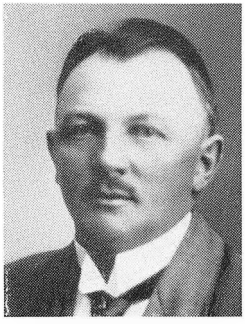

Gdr. Vald. Sørensen,
Skellebjerg

Folketingsm. J. Chr. Jensen,
Broby

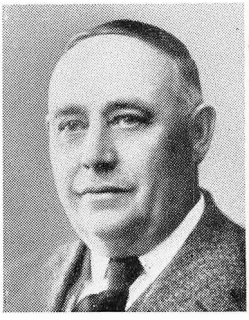

Gdr. Chr. Jensen,
Tjørntved

Husmand Hans P. Olsen,
Terslose

Parcellist J. P. Larsen,
Kirkerup

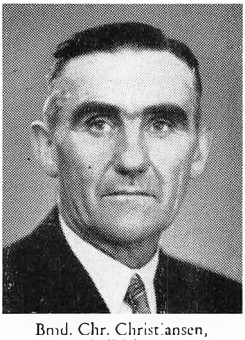

Bmd. Chr. Christiansen,
Skellebjerg

Gdr. Rs. Rasmussen,
Krojerup

Parcellist Jørgen Nielsen,
Fladholte

Proprietær I. A. Nielsen,
Herrestrup

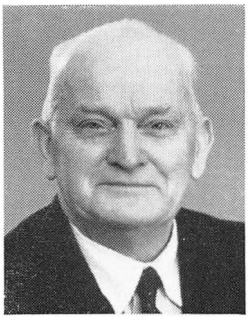

Gdr. Chr. Olsen,
Broby

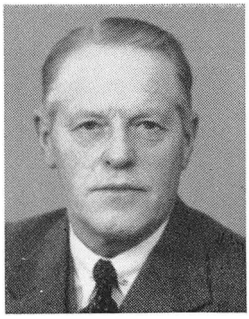

Gdr. Toftegaard Jensen,
Munkebjergby

Hmd. Holger Nielsen,
Lynge

Hmd. Hans P. Hansen,
Sonderskov, Terslose

Gdr. Chr. Fisker,
Vedde

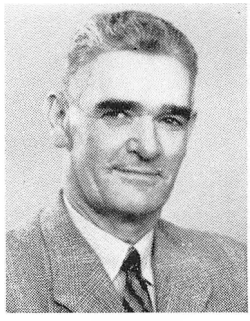

Parcellist Axel Madsen,
Lynge Eskildstrup

Gdr. Otto Lawaetz,
Pedersborg

Parcellist Johs. Munch,
Kirkerup

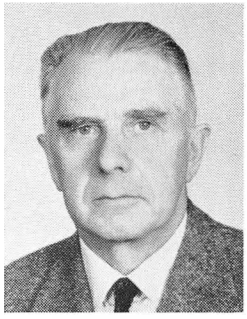

Proprietær Gjerlof Nielsen,
Kammergave

SLAGTERIUDSALGET

Da Sorø slagteri blev oprettet, havde Ringsted slagteri et udsalg i Sorø, som det nystartede slagteri gerne ville overtage. Den 9. november 1909 lykkedes det at slutte en overenskomst, hvorefter Sorø slagteri ved overtagelsen skulle give 2.000 kr., og desuden skulle der ordnes forskellige forhold, som kostede 800 kr.

Forretningsbestyrer R. P. Veistrup og hustru, der hidtil havde bestyret udsalget, blev fremdeles knyttet til det. De vedblev at bestyre udsalget til de trak sig tilbage 1928.

Frk. Camilla Blach blev derefter forretningsbestyrer. I 1932 kunne formanden på generalforsamlingen oplyse, at butikken i slagteriets udsalg var udvidet. For første gang i de 30 år, der havde været slagteriudsalg i Sorø (tiden, da Ringsted slagteri ejede det, regnedes med) var der foretaget en forandring med butikken.

Da frk. C. Blach i 1956 trak sig tilbage ansattes samme år fra 1. marts disponent Johs. Andersen som forretningsbestyrer, og samtidig skete der en nymontering af butikken.

Igennem en årrække havde Sorø slagteri udsalg i Næstved, som bestyredes af fru Moltzen, men fra 15. juni 1958 besluttede man at ophæve det.

Udsalget i Storgade, Sorø

Udsalgets indre

UDVIDELSER OG FORSKELLIGE BEGIVENHEDER

1919: Slagteriet blev udvidet med nyt rum til kreaturslagtning. Forandringerne af lokalerne kostede 68.000 kr.

1920: Fra 1. februar til 6. april slagteristrejke. Denne strejke, der begyndte som en lønkonflikt, blev ved den hovedkulds afskedigelse af ministeriet Zahle et led i den generalstrejke, der da opstod, men som iøvrigt hurtigt blev bilagt.

1920: Slagteriet måtte bygge tørveskur, da brændselssituationen var sådan, at der måtte fyres med tørv.

1923: Den store tilvækst i svineleveringerne nødvendiggjorde, at der foretoges en i høj grad tiltrængt udvidelse af slagteriets lokaler. Det besluttedes, at kontorerne blev taget ind til kølerum, og at der byggedes en forlængelse af svalehallen. Udvidelse og ombygningen kostede 60.000 kr., og slagteriet kunne nu behandle 35.000 svin.

1925 blev et begivenhedsrigt år, idet Lyngsies arbejdskamp skabte en langvarig transportarbejderstrejke, som gik ud over slagterivarernes eksport til England. Det var under denne strejke Lyngsie udtalte, at ville landbruget klamre sig til »Det forenede Dampskibsselskab«, »så bliver landbrugsprodukterne ikke flyttet fra kajerne, og så må smørret og flæsket rådne«. Der blev sørget for frivillig arbejdskraft ved havnene, »Samfundshjælpen« trådte i virksomhed. Det tog endnu nogen tid, inden strejken blev afblæst.

1928: På generalforsamlingen måtte man atter drøfte udvidelse

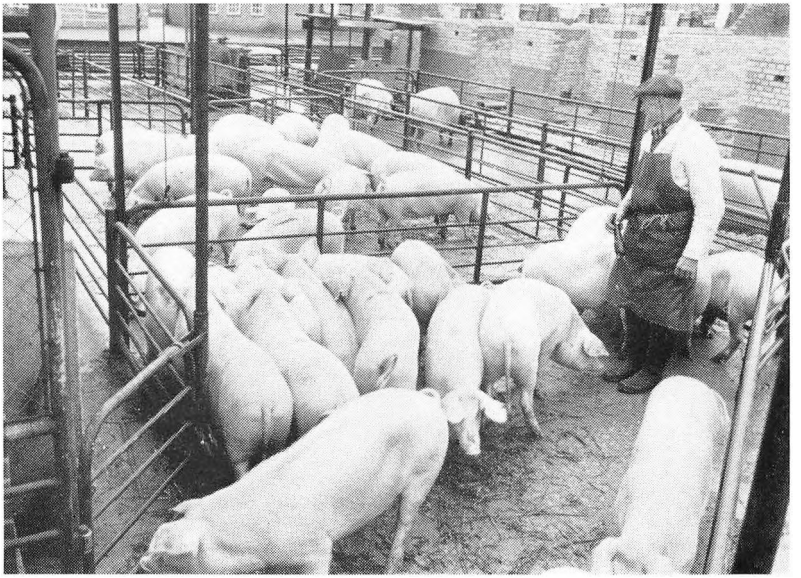

Aflæsning

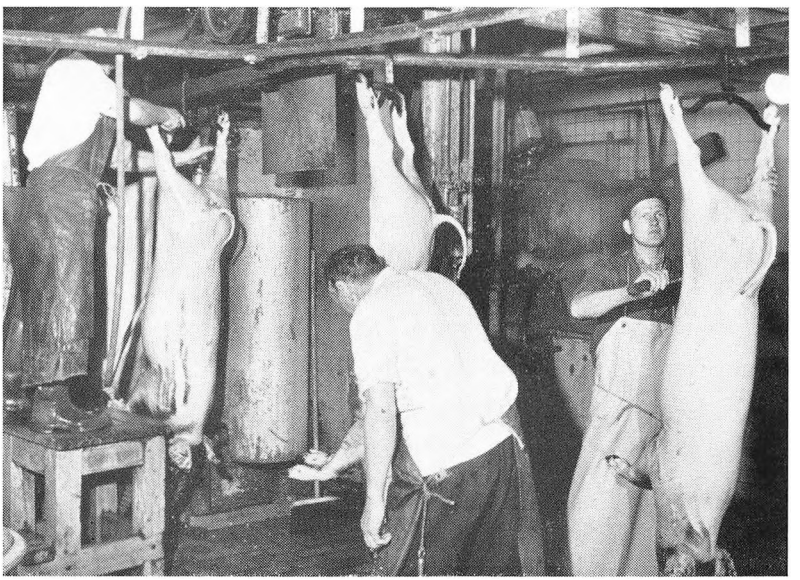

Sortskrabning

af slagteriet. Svalehallen skulle gøres større, kreaturslagteriet, fedtsmelteriet og fedtlageret tages ind til ballerum, og langs Holbergsvej skulle opføres en ny bygning til kontorer, pølsemageri og kreaturslagtning m. m. Efter denne udvidelse skulle slagteriet være i stand til at modtage 60.000 svin.

1929: Formanden oplyste på generalforsamlingen, at slagteriet – efter den sidste udvidelse – havde kostet 426.000 kr. Bygningerne var assurerede for 335.000 kr., inventaret for 140.000 kr., og lageret for 200.000 kr.

1932: Da krisen lå tungt på landmændene, ville man have slagteriarbejdernes løn nedsat. Arbejderne ville ikke gå med hertil. Der blev erklæret lock-out i slutningen af april. Den varede 14 dage og sluttede med en overenskomst, hvorefter arbejdernes ugeløn blev sat ned med 2 kr.

Senere har der været forskellige andre lønkonflikter, men af kortere varighed og også med et andet resultat.

Den ildelugtende stank fra slagteriet

1933: I løbet af foråret blev installeret en lille kølemaskine i pølsemageriet, og denne besørgede afkølingen i fedtsmelteri og pølsemagerikølerum.

I juni forelå der i Sorø landdistriktsråd fra en del beboere, bl. a. alle Alderdomshjemmets, en klage over den »ildelugtende stank« fra slagteriets destruktionsanstalt. Den gav anledning til en ret varm debat, hvoraf det fremgik, at Sorø købstads sundhedskommission havde sagen til behandling. Det fremgik af debatten, at man nødigt så Sorø slagteri som byens store virksomhed flytte til Stenlille, hvilken tanke blev luftet ved denne lejlighed. Det fremhævedes stærkt, at det ville være et betydeligt økonomisk tab for byen som for dens handelsstand, hvis man lagde sig i vejen for slagteriets virksomhed, man måtte i Sorø regne med denne indtægt. Denne sag var i høj

Udtagning

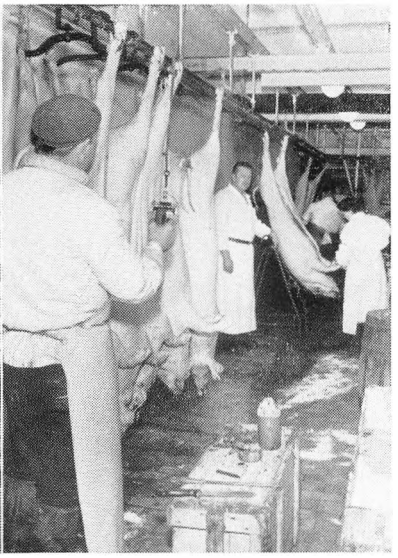

Nummerering

Forskæring

Flækning

grad medvirkende til, at Sorø slagteri tilsluttede sig kødfoderfabriken »Sjælland«, da den startede. Luften blev da renset.

1934: 28. juni fejredes slagteriets 25 års jubilæum, 900 deltagere festede på byens hoteller, der var sat i forbindelse med hinanden ved hjælp af et højttaleranlæg. Der blev udtalt mange fortjente, anerkendende ord om slagteriets virke i sine første 25 år og gode ønsker for tiden fremefter.

5. august indførtes ensartede vejnings- og tilskæringsregler for svin på samtlige slagterier.

1935: Den 11. september tilstillede slagteriet andelshaverne et cirkulære, hvori man spurgte, om de ønskede betaling i engelsk mønt (tilsendte engelske pundsnoter) eller som hidtil i dansk mønt. Kolding slagteri prøvede ved retten en lignende sags lovlighed. Det var ikke lovligt at betale i engelsk mønt, og derfor kom denne betalingsform aldrig til anvendelse i Sorø.

1937: På grund af de store lagre af bacon blev der 3 gange i årets løb udleveret halve grise til andelshaverne.

1938: Kødfoderfabriken »Sjælland«s oprettelse i 1935 kom belejligt, idet det rum på Sorø slagteri, som hidtil var benyttet til destruktionsanstalt og benmelsfabrik, nu kunne indrettes til tiltrængt kreatur- og kalveslagteri samt kølerum.

I marts forelå fra skovrider Lorenzen gennem Sorø byråd en klage over, at tarmrester fra Sorø slagteri forurenede Tuel sø. Slagteriets bestyrelse henviste til, at slagteriet havde indrettet en underjordisk tank for at kunne opsamle tarmresterne, og at man derfor måtte afvise klagen over spildevandet fra slagteriet.

1940: Den første virkning af vor indblanding i krigen gav sig udtryk i manglende likviditet på slagterierne til at kunne afregne de leverede svin. England havde på grund af Danmarks besættelse beslaglagt bacon til en værdi af ca. 18–19 mill. kr. Der indførtes restriktioner for levering, rentesatserne forhøjedes, slagteriet ophørte med at yde forskud på grise og med kreditgivning på grise.

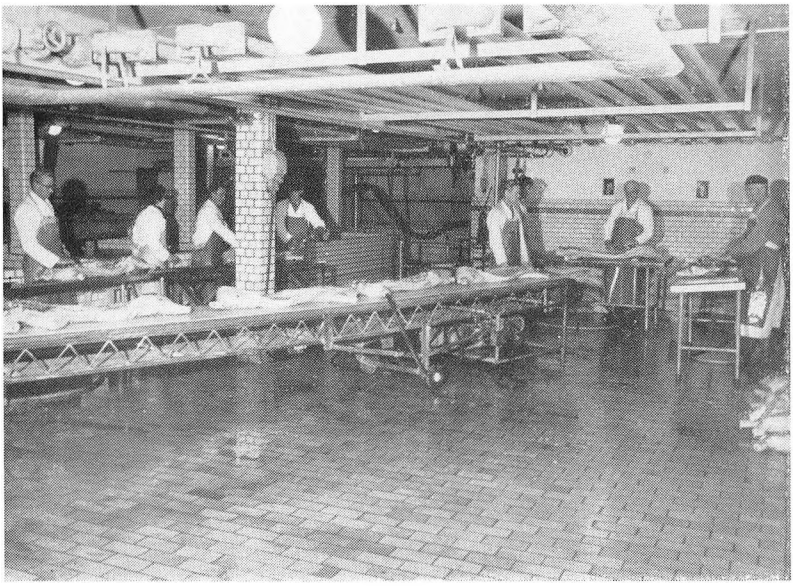

Saltning

Dræning

Slagteriet sikres udvidelsesmuligheder.

I 1943 gennemførtes, efter vedtagelse på såvel den ordinære som en ekstraordinær generalforsamling, lovændringer, navnlig for at få voldgiftsparagraffen bragt i overensstemmelse med landets love. Samtidig vedtoges det, at man fremtidig ikke skulle tilbageholde 2 øre pr. kg flæsk. De tilbageholdte for januar kvartal blev derefter sendt til de andelshavere, der havde leveret svin. Yderligere godkendtes det, at slagteriet havde købt en strimmel jord af statsbanerne, fra Absalonsgade langs slagteriets grund, ialt 1.200 m² for 4.800 kr. + omkostninger 600 kr. Det besluttedes at udvide pølsefabrik og kreaturslagteri og at skaffe ekstra lagerplads. Ombygningen var beregnet til 97.000 kr., noget nær det beløb (100.000 kr.) man på grund af den meget høje efterbetaling i Sorø for 1940–41 havde hensat på dispositions- og afskrivningskontoen til udvidelse – men man manglede statens bygningsnævns bevilling til byggeriet.

1945: Efter at byggetilladelsen var kommet, tog man i sommerens løb fat på at udvide kreatursamlestalden til at kunne tage ca. 100 kreaturer.

For at sikre slagteriet udvidelsesmuligheder købte man af Sorø by 1 td. ld. jord af den gamle imprægneringsanstalt nord for slagteriet for 8.500 kr. samt yderligere af statsbanerne en strimmel jord for 1.300 kr.

»Englandspengene«.

1948: Der blev anskaffet oliefyr og nyt køleanlæg.

Generalforsamlingen gav bestyrelsen bemyndigelse til at anvende 238.000 kr. af driftsfonden og 100.000 kr. af dispositionsfonden til bygning af kreaturslagteri og udvidelse af pølsemageri samt indretning af folkestue m. v.

Umiddelbart efter generalforsamlingen udsendtes »Englandspengene« til leverandørerne af afgiftspligtige svin i 1939–40, ialt

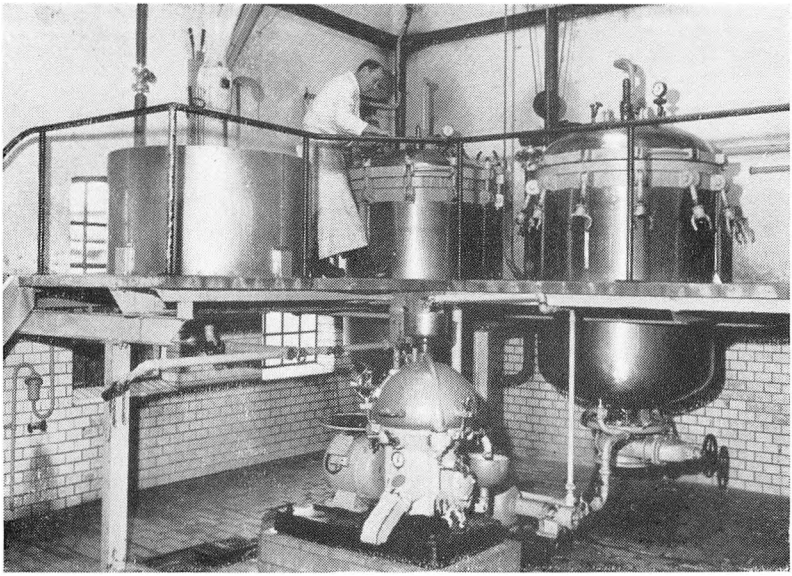

Fedtsmelteriet

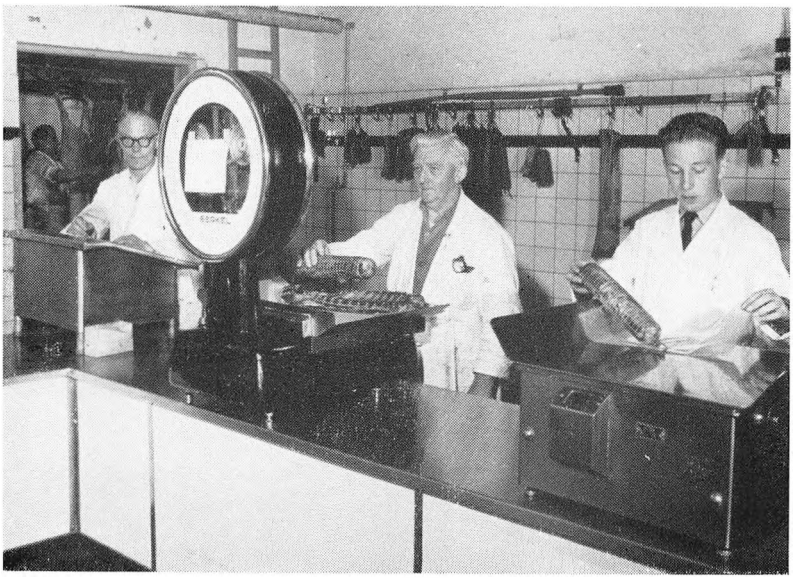

Ekspeditionen

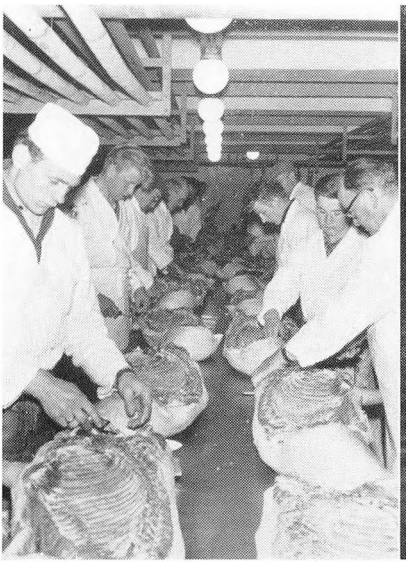

Tilskæring

Saltmåling

124.000 kr. Slagteriet måtte betale ca. 23.500 kr. i eengangsskat af »Englandspengene«, men ankede til landsretten, da slagteriet ikke mente, at beløbet kom ind under eengangsskatteformue. Først i 1952 kom landsrettens kendelse, der gik slagteriet imod.

1948–49: Efter at slagteriet havde fået tilladelse til at bygge kreaturslagteriet og at udvide pølsefabriken, blev byggearbejdet fuldført. Det hensatte beløb på 252.868 kr. kunne betale byggeriet.

Spørgsmålet om en driftsfond.

1952: Det oplystes på generalforsamlingen, at man bl. a. havde anskaffet ny dampkedel til ca. 50.000 kr. – Tanken om oprettelse af egen driftskapital rejstes af bestyrelsen.

29. september 1952 holdtes ekstraordinær generalforsamling med forslag om fra 1. januar 1953 at oprette en driftsfond ved at tilbageholde 4 øre af efterbetalingen, som så skulle tilbagebetales andelshaverne efter 5 års forløb. På 5 år ville det give en driftsfond på

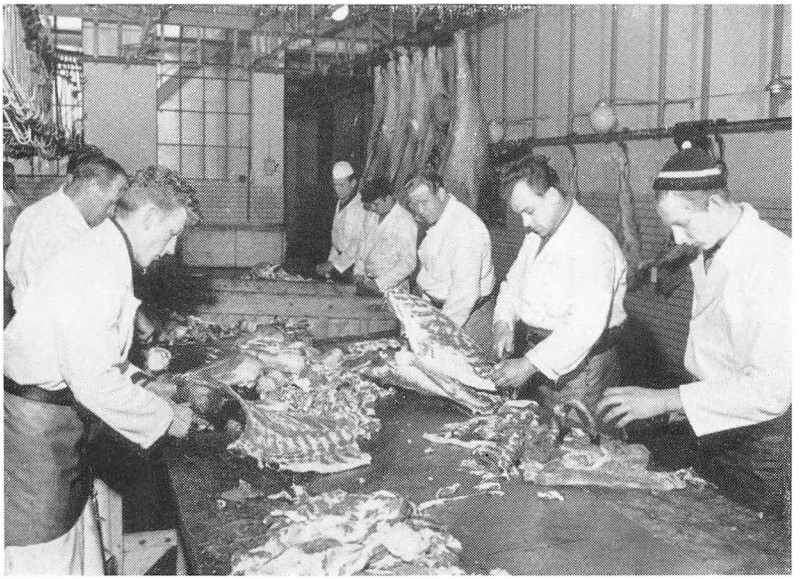

Afpilning af oksekød

Kreaturslagtning

800.000 kr. Forslaget vedtoges – men på den ordinære generalforsamling i 1953 stemte kun 254 af 554 mødte andelshavere for forslaget, der dermed var forkastet, da det ikke havde opnået kvalificeret stemmeflertal.

På den ekstraordinære generalforsamling vedtoges en udvidelse af slagteriets kølerum, dræningsrum og tilskæringsrum og snarest at udbyde arbejdet. Bestyrelsen fik bemyndigelse til at optage et byggelån på 400.000 kr. Der var foretaget modernisering gennem anskaffelse af en lagercentrifuge samt en hurtighakker til pølsefabriken.

1954: Den overgang til vekselstrøm, som var påbegyndt i 1951, blev nu sluttet. Ændringen havde kostet ialt 256.537 kr.

Stort rensnings- og kloakprojekt.

1955: I december blev slagteriets bestyrelse indkaldt af Sorø byråd til et møde vedrørende et rensningsanlæg. Disse orienterende forhandlinger efterfulgtes af, at slagteriet i sommeren 1956 blev stillet overfor Sorø bys kloakprojekt til ca. 2 mill. kr. Det blev oplyst, at slagteriets spildevand skabte en forureningsprocent på 40–50, og slagteriets bestyrelse tilbød da at ville lave et forrensningsanlæg på slagteriets grund til at tage det grove snavs fra, hvorefter slagteriet skulle bekoste en pumpestation og rørledning til det øvrige kloaksystem. Det ville betyde (for slagteriet) en udgift på ca. 100.000 kr. – Desuden forlangte byen et tilskud på 157.700 kr. til hele systemet med biologisk rensningsanlæg, ligesom slagteriet skulle deltage i de årlige driftsudgifter.

I 1957 fortsatte man arbejdet med det planlagte byggeri. De nye kreaturkølerum blev færdige, og med det store opsving kreaturomsætningen havde taget var det en stor hjælp. Byggeomkostningerne androg 223.000 kr.

I løbet af 1958 blev forrensningsanlægget færdigt. Kloaktanken med pumper kostede ca. 100.000 kr., hvortil kommer omlægnin-

Ved siden:
Vurdering af slagtede kreaturer

Nederst:
Kreaturkølerum

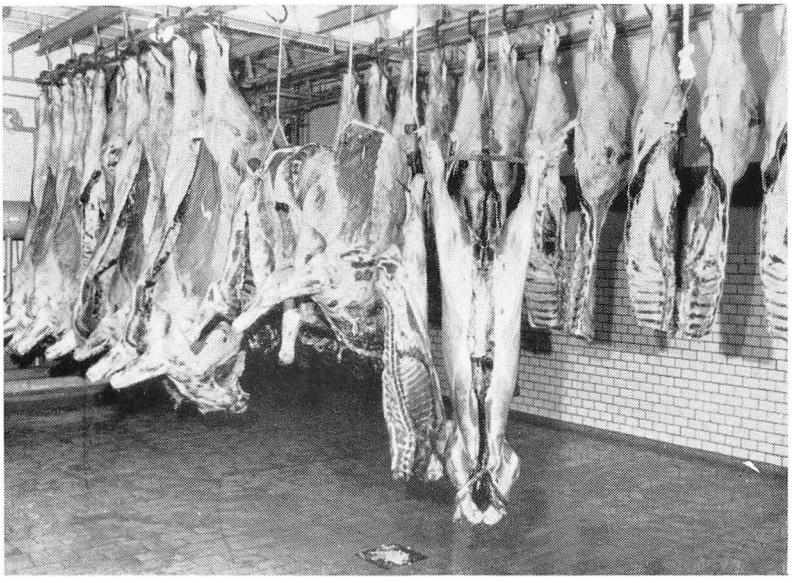

gen af slagteriets kloaker. Smedeværkstedet blev flyttet til pladsen ved siden af kedelrummet. Denne bygning kostede ca. 32.000 kr. Endvidere påbegyndte man arbejdet med det nye konfiskatrum, gødningshus og vaskeplads. Omkostningerne hertil andrager ca. 106.000 kr.

I 1959 begyndte man udvidelsen af den nordre ende af slagteriet for at give plads for de nye svinefolde og for at skabe bedre arbejdsforhold i slagtegang og tarmrenseri. Denne gennemgribende ændring af selve svineslagteriet, der både er et krav fra veterinæringsmyndighederne og nødvendig for en rationel arbejdsgang, er incl. maskiner anslået til at koste ca. 750.000 kr.

SLAGTERIETS DATTERSELSKABER

Indenfor de danske andelsslagterier er der gennem årene vokset et naturligt samarbejde frem, hvilket karakteriseres gennem en række datterselskaber, som et større eller mindre antal slagterier har sluttet sig sammen i for det fælles bedste. Når alene Sorø slagteri i aktier og andele i sådanne fællesforetagender har indestående 943.203 kr., fortæller dette en del om datterselskabernes virksomhed.

Andelsslagteriernes fælleskontor.

I erkendelse af, at sammenslutning giver styrke, blev andelsslagteriernes fælleskontor oprettet i 1890. I de første år bestod fælleskontorets arbejde væsentligst i udarbejdelse af statistisk materiale og i at fastsætte en fællesnotering, som offentliggjordes for første gang i efteråret 1890. Der kom ønske om en mere selvstændig organisation, som på et fastere grundlag kunne stå som mellemled mellem de enkelte slagterier og de offentlige myndigheder. I 1897 stiftedes da »*De samv. danske andelssvineslagterier*«, der i 1898 oprettede kontor i København med fast sekretær. En af de første opgaver slagterierne løste i fællesskab, var indførelse af lurmærket som stempel. Man løste også en betydelig opgave, idet man skabte en selvforsikring gennem egen transportforsikring, brandforsikring og ulykkesforsikring. Det er betydelige beløb, slagterierne igennem årene har sparet ved denne ordning.

Eksport-svineslagteriernes Salgsforening, der afløste Baconudvalget, har til huse hos Andelsslagteriernes fælleskontor, og forestår eksporten af alt dansk flæsk.

Andelsudvalget stiftedes 1899. Dets formål er at varetage alle fælles interesser og at afholde andelskongresser. Den på Andelsudvalgets initiativ i 1914 oprettede Andelsbank, måtte på grund af svære vanskeligheder standse 2. juni 1925, men blev genoprettet allerede i december samme år. På generalforsamlingen i 1932 vedtoges det at tilslutte Sorø slagteri til Andelsbanken.

Danish Bacon Company.

Ved Sorø andelssvineslagteris start blev der truffet en aftale med Nielsen Ladefoged, London, om overtagelse af slagteriets flæskeproduktion. Den ordning kom imidlertid kun til at bestå til ind i 1914.

Flere gange blev det på generalforsamlingen bragt på bane, at Sorø slagteri burde indmelde sig i Danish Bacon Company (D. B. C.) i London, og efter generalforsamlingen 1914 vedtog bestyrelsen at indmelde slagteriet i D. B. C. – et betydningsfuldt skridt af stor værdi for slagteriet.

Stifteren af D. B. C. var Charley Hansen, som ledede selskabet til sin død i 1943. Udviklingen indenfor D. B. C. har formet sig som noget af et eventyr. Ideen var den, at andelsslagterierne gennem egen salgsorganisation skulle varetage producenternes interesser i vort hovedaftagerland, og gennem en fortrinlig propaganda for at udbrede kendskab til det gode, danske flæsk i den engelske befolkning, voksede selskabet fra en beskeden begyndelse for godt et halvt hundrede år siden frem til et betydeligt omfang med ca. 50 filialer. Omsætningen har forlængst passeret milliarden og er godt på vej mod den næste. De danske medlemmer har aktiemajoriteten. Sorøs andel i aktiekapitalen er 175.800 kr. Op mod halvdelen af Danmarks flæskeeksport til England er solgt gennem

Polsemageriet

Polsefabrikation

D. B. C.s salgskontor. Firmaet nyder stor anseelse også indenfor engelske administrative kredse – under krigen spillede det således en væsentlig rolle under fordelingen af levnedsmidler af enhver art.

Danske Andelsslagteriers tarmsalg,

D. A. T., som det kaldes i daglig tale, ejes af 40 andelsslagterier med tilslutning af 8 private. Det aftager også tarme fra Sorø slagteri. D. A. T. renser og behandler slagteriernes tarmsæt med eget personale på de tilsluttede slagterier, og virksomheden i Glostrup har som opgave, dels hovedadministrationen og salget af tarmene, dels opsamling på hovedlageret til ensartet omsortering og pakning til eksport til mange lande verden over. Personel på slagterierne 550 mand og på hovedafdelingen 125 mand. Den årlige omsætning er ca. 30 mill. kr., hvortil kommer omsætning af slagteriprodukter for ca. 10 mill. kr.

Hudecentralen,

der har sin hovedafdeling i Glostrup og en afdeling i Brabrand ved Aarhus, startedes i 1951 og ejes nu af ialt 59 andelsslagterier, 2 privatslagterier og 10 destruktionsanstalter samt Oxexport, D. L. K., m. fl. Allerede 6. marts 1941 havde man holdt stiftende generalforsamling, men virksomheden kunne ikke komme i gang, da man på grund af restriktioner ikke kunne få autorisation. Hudecentralen, som beskæftiger 60 mand, er et af Europas største hudeselskaber med en omsætning på 30 mill. kr. Hudecentralen har til opgave at samle huder og skind fra slagterier og destruktionsanstalter til sortering og salg til såvel indenlandske som udenlandske garverier.

Danske Andelsslagteriers Konservesfabrik,

Roskilde, ejes af 23 danske andelsslagterier, og Sorø slagteri er medejer. D. A. K. oprettedes 1933 og begyndte sin produktion 5.

maj 1935. Det er en virksomhed i fortrinlig udvikling, hvilket også giver sig udtryk deri, at D. A. K. er i gang med byggeri og udvidelse til ca. 3 mill. kr. Til finansiering af denne udvidelse har medlemsslagterierne måttet tegne nye andele. For Sorø slagteri androg det 91.800 kr., som er indbetalt, og Sorøs andelskapital i D. A. K. udgør herefter 177.100 kr. Firmaet beskæftiger 320 mand og har en årlig omsætning på 40–50 mill. kr. Hovedopgaven er at producere dåseskinke til oversøiske markeder med England og USA som de største. Desuden fremstilles »Luncheon meat«, »Jellied veal« og svinetunger i dåser, også for eksport. D. A. K. har handelsforbindelse med mere end 80 lande.

I tilslutning til D. A. K. drives *Roskilde Medical Company*, R. M. C., som ejes af de samme slagterier. Her fabrikeres store mængder af medicinalvarer til såvel indland som udland.

Det er værd at nævne, at R. M. C. gennem sin virksomhed bl. a. ved fremstilling af penicillin, har været medvirkende til, at billiggøre dette produkt for landmændene. R. M. C. beskæftiger 80 mand.

Kødfoderfabriken »Sjælland".

Med tilslutning fra 13 sjællandske slagterier blev det på en stiftende generalforsamling 16. marts 1935 besluttet at bygge en fælles kødfoderfabrik i Ortved. Sundhedsautoriteternes krav til de hygiejniske forhold, hvorunder destruktionsaffaldet skulle behandles, var blevet så store, at de enkelte slagterier vanskeligt kunne honorere dem. Denne fabrik, kødfoderfabriken »Sjælland«, stod færdig, så den kunne tages i brug i december 1936, og den havde da kostet næsten 1 mill. kr. Foruden at modtage affaldet fra slagterierne skulle fabriken også modtage selvdøde dyr fra besætningsejere, hvilket betyder en stor fordel for disse, og den gode pris, der gives, har da også betydet en stadig øget tilgang af selvdøde dyr. Fabriken råder over moderne tekniske hjælpemidler. Den første behandling af råvarerne foregår i tørsmeltere, hvor der udsmeltes teknisk fedt,

og resten anvendes til kødbenmel. I 1938 udvidedes med et blodalbuminanlæg. Der er også opført et blandingsanlæg, hvor der fremstilles foderblandinger til både svin og fjerkræ. Fabriken, der giver et godt økonomisk udbytte, har en stor produktion af kødbenmel, teknisk fedt og blodalbumin. Af de to sidstnævnte varer eksporteres hovedparten.

Haslev Træindustri.

Den 26. februar 1941 blev der holdt stiftende generalforsamling i Haslev træindustri, som oprettedes af samtlige sjællandske og lolland-falsterske slagterier, Ringsted Fjerkræslagteri, Andelsslagteriernes fælleskontor, Dansk Andels Ægeksport, D. A. K., Roskilde, Fedtrafinaderiet og Kødfoderfabriken »Sjælland«. Virksomhedens formål var at fremstille træemballage til æg, fedt, fjerkræ og slagteriprodukter. For at følge med tiden måtte man i 1955 oprette en særlig afdeling for fremstilling af kraftpapemballage. I det første par år var der lidt startvanskeligheder for denne nye produktion, men nu er de overvundet, og i 1958 havde man fuld beskæftigelse og kunne slutte med et pænt overskud.

D. L. K. og Oxexport.

Danske Landbrugeres Kreatursalgsforening oprettedes i 1934 og begyndte også samtidig sin virksomhed i Sorø amt. I Sorø har slagteriet et nært samarbejde med D. L. K., idet slagteriet står for kreatursalget. Det var udlandets høje toldmure og kontingenteringen, som i meget følelig grad ramte kreaturhandelen, der var årsagen til, at man oprettede D. L. K. for at varetage afsætningen af kreaturer.

Gennem D. L. K. står slagteriet tilsluttet salgsorganisationen Oxexport (tidligere OXCO), der varetager medlemmers interesser ved forhandling med såvel indenlandske som udenlandske myndigheder om eksportspørgsmål. Det er størstedelen af den samlede eksport af levende og slagtede kreaturer, som går herigen-

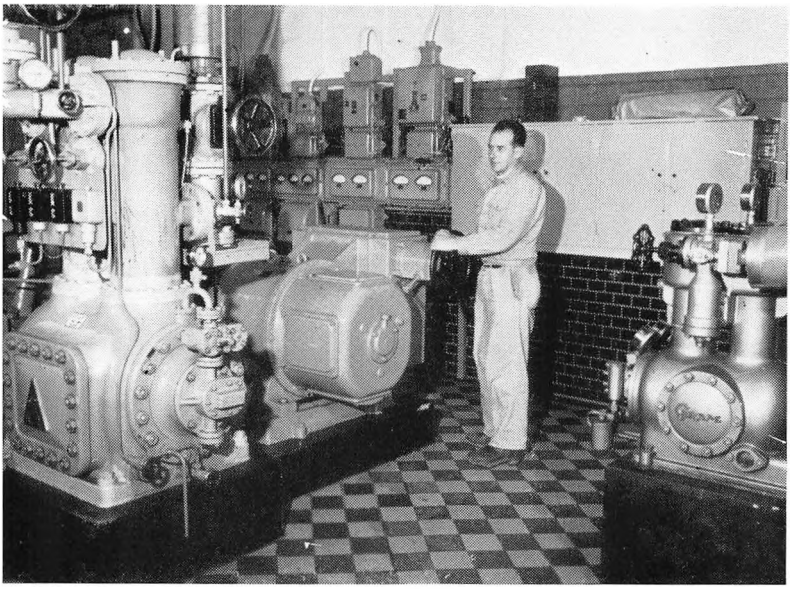

Kulemaskine

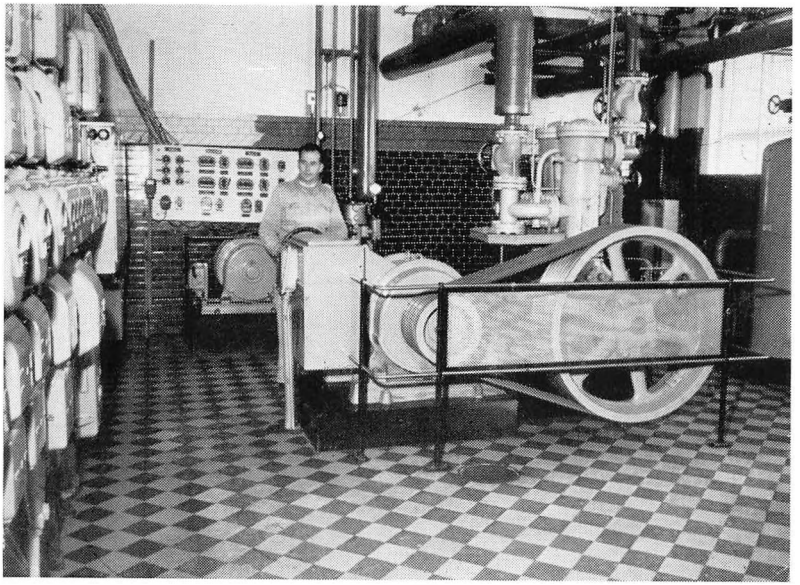

Maskinstuen

nem, og i fremmed valuta hjembringer denne eksport $^3/_4$ milliard kroner. Desuden drives gennem Oxexport frysehusene i Næstved og Esbjerg, eksportstaldene i Gedser og Padborg samt kreatureksportslagteriet i Esbjerg.

Slagteriernes Forskningsinstitut.

De danske andelsslagteriers historie fortæller om, hvorledes man stadig har været på vagt overfor fremskridtsmuligheder. Ret tidligt indledtes et laboratoriemæssigt samarbejde med Landbohøjskolen. Oprettelsen af et slagterilaboratorium i forbindelse med en slagteriskole, der i nogle år havde hjemme først i Odense – senere i Roskilde slagteris bygninger, var også et led i dette arbejde, der dog først fik sit virkelige udtryk, da man fik eget hus i Roskilde i 1954, og som centrum for slagteriernes forskningsarbejde på kødområdet indrettede »Slagteriernes Forskningsinstitut«. Her arbejder ca. 70 mennesker på at forbedre og udvikle danske kødeksportvarers kvalitets og prismæssige konkurrenceevne. Forsøgene spænder fra bestemmelse af kvaliteter af kød fra avls- og fodringsforsøg til forsøg med atomstrålingskonservering. Også undervisning ved kursus af slagteriernes personale i driftskontrol, arbejdsforenkling, rationalisering, produktionskontrol m. v., sker her. Instituttets årlige driftsudgifter, der andrager ca. $1\frac{1}{2}$ mill. kr., svarer til 0,1 pct. af værdien af den samlede kødeksport, betales af såvel andels- og privatslagterierne som af kødkonservesfabrikerne.

BESTYRELSESMEDLEMMER GENNEM DE 50 ÅR

Sognefoged P. Jespersen, Alsted	1907–1911
Folketingsmand Poul Christensen, Ødemark	1907–1910
Proprietær Jørgensen, Bromme mølle	1907–1911
Gdr. Jens Jensen, Borød	1907–1911
Gdr. Kr. Jørgensen, Suserup	1907–1911
Gdr. Rs. Andersen, Vindstrup	1907–1910
Dyrlæge Nielsen, Sorø	1907–1910
Købmand P. F. Hansen, Sorø	1910–1916
Gdr. Anders Andersen, Lynge Eskildstrup	1910–1923
Gdr. J. Nørhave, Saltofte	1910–1911
Gdr. J. Chr. Larsen, Fjenneslevmagle	1911–1941
Sognefoged N. P. Rasmussen, Devitsrød	1911–1915
Sognefoged Gunnar Larsen, Lynge	1911–1915
Sognefoged N. Jensen, Munkebjergby	1911–1921
Bødker Niels Hansen, Kr. Flinterup	1911–1922
Gdr., landbrugskandidat Lavrids Nielsen, Pedersborg	1915–1919
Gdr. Hans Ludvig Petersen, Engelstofte	1915–1929
Købmand Kr. Petersen, Sorø	1916–
Gdr. Søren Nielsen, Pedersborg	1919–1927
Gdr. Hans Olsen, Døjringe	1921–1933
Gdr. Niels Christensen, Ødemark	1922–1928
Propr. Johan Jensen, Frederikskilde	1923–1924
Sognefoged Chr. Pedersen, Tjustrup	1924–1934

Sognefoged P. Christiansen, Pedersborg 1927–1941
Sognefoged Anders Hansen, Frenderup 1928–1932
Gdr. Johs. Nielsen, Næsby ved åen 1929–1933
Gdr. Vald. Sørensen, Skellebjerg 1932–1934
Gdr. Chr. Jensen, Tjørntved 1933–1947
Folketingsmand J. Chr. Jensen, Broby 1933–1945
Husmand Hans P. Olsen, Tersløse 1934–1938
Parcellist J. P. Larsen, Kirkerup 1934–1944
Bmd. Chr. Christiansen, Skellebjerg 1938–1948
Gdr. Niels Hansen, Fuldby 1941–
Gdr. Rs. Rasmussen, Krøjerup 1941–1945
Parcl. Jørgen Nielsen, Fladholte 1944–1956
Propr. I. A. Nielsen, Herrestrup 1945–1947
Gdr. Chr. Olsen, Broby 1945–1947
Gdr. Toftegaard Jensen, Munkebjergby 1947–1949
Gdr. Rs. Rasmussen, Krøjerup 1947–1951
Hmd. Holger Nielsen, Lynge 1947–1949
Hmd. Hans P. Hansen, Sønderskov, Tersløse 1948–
Gdr. Chr. Fisker, Vedde 1949–1959
Parcl. Axel Madsen, Lynge Eskildstrup 1949–
Propr. I. A. Nielsen, Herrestrup 1951–1953
Gdr. Otto Lawaetz, Pedersborg 1953–
Parcl. Johs. Munch, Kirkerup 1956–
Propr. Gjerløf Nielsen, Kammergave 1959–

Dette jubilæumsskrift skulle tegne et billede af svineavlens udvikling og kår gennem tiderne som baggrund for det virke, der gennem 50 år dygtigt er øvet på Sorøegnens Andelssvineslagteri. Hertil har slagteriets forhandlingsprotokol og det af redaktionssekretær Karl Elnegaard udarbejdede jubilæumsskrift for 25 år siden givet stof, men også fra forskellige andre kilder er der hentet oplysninger til at supplere beretningen med. Det er mit håb, det væsentligste er kommet med, så billedet bliver fuldgyldigt.

Der er grund til her ved 50 års jubilæet, at fremhæve den store betydning, Sorø slagteri har haft gennem dette tidsafsnit for byen og egnen. Da slagteriet blev startet stod by og egn sammen om at løse opgaven, og gennem årene har slagteriet været et fortrinligt bindeled mellem Sorø og dens opland, et bindeled man nødig ville være foruden. Slagteriet er Sorø bys største arbejdsplads, og dette i forbindelse med andelshavernes kontakt med byen har naturligt bidraget til at øge omsætningen og derved været af stor økonomisk betydning for byen. Men også for andelshaverne har det gode og gennem alle årene veldrevne slagteri været til gavn for de enkelte – ja, man kan også tage de mange med, som fandt en god arbejdsplads her – og gennem sit virke har slagteriet været med til at fremme fælles vel og til at underbygge vort lands stilling ind i en fremtid, der for tiden tegner sig usikker, men som vi alle håber det bedste af.

Der er grund til at ønske for Sorø slagteri, at godt sammenhold og samvirke må skabe fortsat fremgang for og glæde over virksomheden.

Sorø i april 1959.

F. Regnar-Petersen.

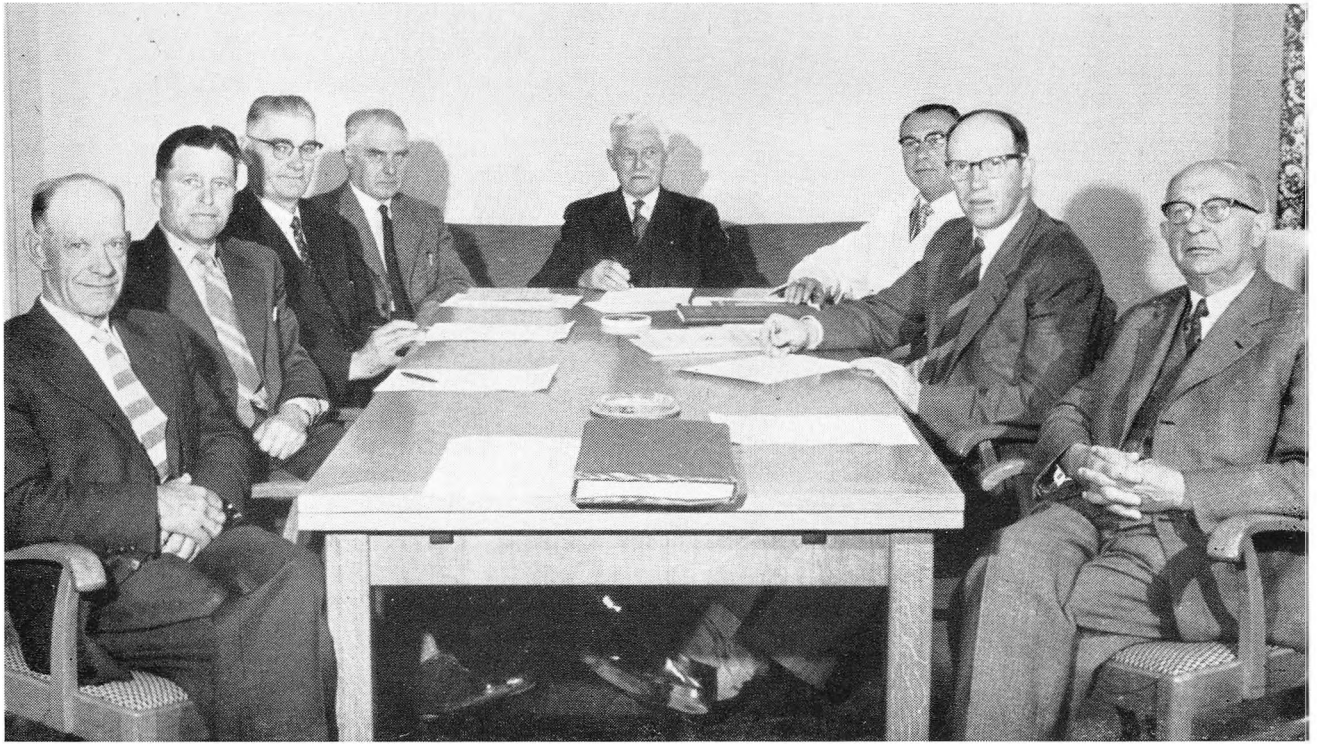

Bestyrelsesmøde i jubilæumsåret

STATISTISK OVERSIGT OVER DE FORLØBNE 50 ÅR

År	Antal svin	Driftsomk. pr. gris	Afskrivn. og henlæggelser	Efterbetaling pr. kg	Efterbetaling kr.	Gennemsnitspris pr. kg sl.	Omsætning kr.
1910	10.717	3,89	500	4 1/5	29.688	106,44	823.599
1911	14.520	3,43	2.000	2	18.509	91,04	980.159
1912	14.300	3,39	3.000	5	45.829	103,83	1.039.039
1913	15.609	3,27	8.526	5 1/2	57.259	117.91	1.334.071
1914	20.241	3,10	11.375	7 1/4	93.978	114,24	1.645.693
1915	19.012	3,37	8.375	11 1/2	138.755	160,71	2.220.152
1916	20.491	3,30	8.375	25	342.840	198,32	3.088.918
1917	21.521	4,27	20.375	23	252.237	196.94	2.867.949
1918	1.889	24,45	70.375	20	20.155	305,50	702.485
1919	4.289	18,38	5.375	20	66.240	334,44	1.584.911
1920	10.609	14,78	5.375	30	218.642	393,17	3.795.745
1921	17.818	10,19	1.000	15	187.687	307,67	4.410.616
1922	24.145	6,55	1.800	18	284.681	244,50	4.448.730
1923	35.279	5,82	2.600	11	245.507	220,49	5.618.623
1924	45.012	5,35	4.000	13	368.757	230,76	7.447.180
1925	46.595	5,78	4.000	11	332.903	235,20	8.100.668
1926	44.974	5,28	4.000	8 1/2	241.355	183,60	5.894.487
1927	56.313	4,17	7.700	7 1/2	265.524	140,68	5.579.126
1928	60.118	4,19	9.000	11	424.650	146,74	6.272.885
1929	56.095	4,18	10.302	12	434.425	170,89	6.883.567
1930	65.315	4,31	10.000	8	334.600	133,19	6.378.426
1931	78.807	3,78	11.379	7 1/2	376.913	89,22	5.136.128
1932	82.353	3,48	11.500	9 1/2	497.465	85,18	5.026.948
1933	67.390	3,88	23.250	11	430.538	129,15	6.065.351
1934	50.248	4,45	20.750	6	182.521	158,30	5.738.758
1935	43.667	4,69	18.259	5 1/2	144.279	163,90	5.290.968
1936	48.683	4,37	18.302	6 1/2	154.549	173,67	5.529.384
1937	48.602	4,50	23.927	9	234.271	177,28	6.072.370
1938	40.975	5,22	25.073	8	192.097	180,30	5.826.679
1939	43.039	5,13	42.157	10	255.141	184,32	6.262.992
1940	45.479	5,77	160.410	12	291.298	214,34	8.053.660

År	Antal svin	Driftsomk. pr. gris	Afskrivn. og henlæggelser	Efterbetaling pr. kg	Efterbetaling kr.	Gennemsnitspris pr. kg sl.	Omsætning kr.
1941	31.734	6,61	128.067	18	291.847	264,62	6.896.111
1942	15.053	10,02	0	25	186.124	281,20	3.739.497
1943	21.848	8,87	10.059	24	457.502	309,93	7.913.441
1944	30.670	6,59	48.622	24	525.385	310,51	9.845.748
1945	23.022	9,18	18.664	27	428.298	301,72	7.252.343
1946	26.087	8,48	26.605	32	562.380	299,73	7.933.569
1947	23.742	9,96	61.302	34	560.965	357,70	9.127.612
1948	22.562	12,35	14.316	41	678.502	433,28	9.955.506
1949	36.856	10,57	35.260	31	822.812	437,10	14.515.330
1950	51.802	9,20	29.470	28	962.892	414,23	18.106.846
1951	60.185	9,72	85.598	30	1.171.175	451,57	26.902.639
1952	60.860	10,36	237.506	30	1.273.318	479,93	29.001.777
1953	73.613	9,88	287.263	30	1.409.090	442,44	30.201.768
1954	77.883	10,16	179.587	30	1.434.696	426,67	31.499.356
1955	80.069	10,07	103.250	30	1.457.591	431,53	32.210.674
1956	73.419	11,41	278.952	30	1.340.602	471,32	36.597.341
1957	82.291	11,07	237.618	32	1.544.437	409,30	38.407.439
1958	84.203	11,62	318.766	32	1.556.447	417,09	38.946.467
Ialt	2.030.004		2.653.965		23.827.356		499.173.731